

Afetler, Depremler ve Kitlesele Zorunlu Göç Akınları: Kahramanmaraş Merkezli Depremler Üzerinden Bir Değerlendirme

Kadir Çavuş¹, Afşin Ahmet Kaya²

Öz

İnsan kaynaklı afetlerin bir türü olarak ifade edilen kitlesele zorunlu göç olgusu afetler ile iç içe geçmiş bir terimi yansıtmaktadır. Bu çalışmadaki amaç bu iç içe geçmiş yapı içerisinde afetleri, depremleri ve kitlesele zorunlu göçleri farklı açılardan ele alarak Kahramanmaraş merkezli depremler üzerinden değerlendirmektir. Bu değerlendirme neticesinde kitlesele zorunlu göçler ve afetler arasında üç önemli ilişki tespit edilmiştir. Bunlar; göçe sebep olan afet, afete sebep olan göç ve afetin hasarını artıran göç şeklindedir. Kitlesele zorunlu göç olgusu hedef ülkelerin kamusal hizmetleri üzerinde dış yardımı gerektiren ve rutini bozan, kendi başlarına altından kalkılamayacak ölçüde bir yük meydana getirdiği takdirde bir afet potansiyeli haline gelebilir. Zorunlu göçmenler barındıkları ülkelerde demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak sahip oldukları dezavantajlardan dolayı hassas gruplar olarak adlandırılıp yaşanacak afet durumunda önemli bir kırılma oluşturabilir. Hem geçmişte dünyada olan afetler hem de Türkiye'de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler ve bu depremler sonucunda açıklanan rakamlar mülteci ve diğer zorunlu göçmenlerin oran olarak yaşanan afetlerde yerel nüfusa göre çok daha büyük kayıplar yaşadığını göstermektedir. Bütün bu gerekçelerden hareketle bu çalışmanın neticesinde politika yapıcılara bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afet, Deprem, Geçici Koruma, Kitlesele Zorunlu Göç, Kahramanmaraş

Disasters, Earthquakes and Mass Forced Migration: An Assessment on Earthquakes Centered in Kahramanmaraş

Abstract

The phenomenon of mass forced migration, which is expressed as a type of man-made disasters, reflects a term intertwined with disasters. The aim of this study is to deal with disasters, earthquakes and mass forced migrations from different perspectives within this nested structure. Then, it is to evaluate over Kahramanmaraş-centered earthquakes. As a result of this evaluation, three important relationships were identified between mass forced migrations and disasters. These are; disasters causing migration, migration causing disasters, and migration exacerbating the damage of disasters. The phenomenon of mass forced migration can become a potential disaster if it creates a burden on the public services of the target countries that requires foreign aid and disrupts the routine, which cannot be overcome on their own. Forced immigrants are called vulnerable groups due to the demographic, economic, social and cultural disadvantages they have in the countries they live in and may create a significant vulnerability in the event of a disaster. Both the disasters that took place in the world in the past, the earthquakes in Kahramanmaraş

¹ Öğretim Görevlisi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Artvin E-posta: cvskadir08@gmail.com ORCID No: 0000-0003-3105-7993

² Doçent Doktor, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Havza Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, Samsun İlgili Yazar e-posta / Corresponding author e-mail: afsinahmet.kaya@omu.edu.tr ORCID No: 0000-0003-2082-6478

in Turkey on February 6, 2023 and the figures announced as a result of these earthquakes show that refugees and other forced migrants experience much greater losses than the local population in the disasters experienced as a ratio. Based on all these reasons, some suggestions were presented to policy makers as a result of this study.

Keywords: Disaster, Earthquake, Kahramanmaraş, Mass Forced Migration, Temporary Protection

1. GİRİŞ

Dünya üzerinde meydana gelen afetler insanlığı her geçen yıl daha da fazla oranda etkilemeye devam etmektedir. Acil Durumlar Veri Tabanı (ADVT-Emergency Events Database-EMDAT) tarafından açıklanan rakamlara göre 1900 yılından günümüze kadar 25.000'den fazla doğa ve teknoloji kaynaklı afet oluşumu kayıt altına alınmış, 2001-2020 yılları arasında dünyada her yıl ortalama 357 afet meydana gelmiş, 2021 yılında ise meydana gelen afet sayısı 432 olarak kaydedilmiştir. Meydana gelen bu afetler büyük can ve mal kayıplarına yol açmıştır. Belirtilen 20 yıllık zaman dilimi içinde Dünya üzerinde sel, fırtına, heyelan, kuraklık gibi farklı türde birçok afet meydana gelmiştir. Deprem bazında meydana gelen afetlere bakıldığında ise 20 yıllık zaman diliminde dünyada meydana gelen mega deprem sayısının 28 olduğu görülmektedir. 2004 yılında Hint Okyanusunda meydana gelen mega deprem ve tsunami Endonezya, Sri Lanka, Hindistan ve Tayland'da 225.000'den fazla insanın ölümüne sebep olmuştur. 2008 yılında Sichuan Depremi Çin'de 87.000 insanın ölümüne sebep olmuştur. 20 yıllık süre zarfında rapor edilen bir diğer deprem felaketi 2010 yılında meydana gelen ve 222.000 insanın ölümüne sebep olan Haiti depremidir. Ekonomik açıdan bakıldığında ise en maliyetli ilk üç afetin ilki 253 milyar dolarlık bir hasara yol açan Japonya'daki Tohoku Depremi, ikincisi 173 milyar dolar hasara yol açan ABD'deki Hurricane kasırgası, üçüncüsü ise 107 milyar dolar hasara yol açan Çin'deki Sichuan deprem felaketidir (ADVT, 2022). ADVT verilerine göre 1900-2023 yılları arasında dünyada en çok deprem meydana gelen ülkeler sırasıyla 211 deprem ile Çin, 209 deprem ile Endonezya, 137 deprem ile İran'dır. Türkiye ise bu ilk üç ülkenin ardından 115 deprem ile dördüncü sırada yer almaktadır. Beşinci sırada yer alan ülke ise 86 deprem ile Japonya'dır (URL 1). Türkiye'de 1900 yılından itibaren meydana gelen 115 depreme bağlı olarak ADVT kayıtlarına göre 144.118 insan hayatını kaybetmiştir. Bu ölümlerin 50.096 tanesi en son meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerden dolayı gerçekleşmiştir. ADVT kayıtlarına göre 2023 yılından önce Türkiye tarihinde en öldürücü deprem 1939 yılında meydana gelen Erzincan depremidir. Bu depremde 32.962 kişi hayatını kaybetmiştir. Erzincan Depreminden sonra ise 1999 yılında meydana gelen Kocaeli depremi yer almaktadır. Bu depremde de toplamda 17.127 insanın hayatını kaybettiği kayıtlara geçmiştir. En son meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler de yaşanan can kaybı ise bu iki depremde ortaya çıkan can kaybı sayısını aşmıştır. Kahramanmaraş merkezli depremler 50.096 insanın ölümüyle 1900 yılından itibaren Türkiye tarihinde en fazla can kaybının meydana geldiği deprem olarak tarihteki yerini almıştır (URL 1).

Dünya'da meydana gelen afetler birçok ülkeyi etkilemektedir. Fakat Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (BMARAO- United Nations Office for Disaster Risk Reduction-UNDRR) özellikle bu afetlerin az gelişmiş ülkeler (AGÜ) üzerinde çok daha fazla bir etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir (URL 2; Avaner, 2022). AGÜ'ler küresel emisyonların yalnızca %1'inden sorumlu olmalarına rağmen 1970'lerden bu yana iklimle ilişkili afetlerde 5 kat artış yaşanmış ve Dünya'da meydana gelen iklimle ilgili afetlerin %70'ine maruz kalmıştır. Üstelik bu afetlerin etkileri az gelişmiş ülke ekonomilerinin üzerinde gelişmiş ülkelere nazaran daha fazla harabiyet yaratmaktadır. AGÜ'ler gelişmiş ülkelere nazaran on kat daha fazla etkilenmektedir. Bu

etkilenme, sonucunu birçok alanda ortaya çıkarmaktadır. Bu alanlardan birisi de göç olgusu ile iç içe geçmiş olmasıdır. Örneğin 2020 yılında meydana gelen afetler neticesinde 8,5 milyon insan yaşadığı yeri terk ederek başka yerlere göç etmiş ve afet mültecisi haline gelmiştir (URL 2). İlginç olan yönlerden biriside afetlerin en fazla AGÜ'leri etkilediğinin bilimsel olarak ispat edilmesine rağmen Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK-United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR) tarafından açıklanan güncel rakamlara göre zorunlu şekilde göç eden insanların %76'sının orta veya az gelire sahip olan AGÜ'ler de barındırılmasıdır (URL 3). BMMYK tarafından açıklanan en son rakamlara göre 2022 sonu itibariyle dünya üzerinde bulunan zorunlu göçmen sayısı 108,4 milyona ulaşmıştır. Bu zorunlu göçmenlerin 35,3 milyonu mülteci, 62,5 milyonu ülke içi zorunlu yerinden edilmiş kişi, 5,4 milyonu sığınmacı konumunda bulunmaktadır. Zorunlu göçmenlerin %51'i yalnızca 3 tane ülkeden kaynaklanmaktadır. Bunlar sırasıyla en fazla orandan başlayarak Suriye Arap Cumhuriyeti, Ukrayna ve Afganistan'dır. Genel Dünya nüfusunun içindeki çocuk oranı %30 olmasına rağmen, zorunlu göçmen popülasyonu içerisindeki çocuk oranı %40'tır. Dünya üzerinde en fazla miktarda mülteciye ev sahipliği yapan ülke ise 3,6 milyon ile Türkiye'dir. Türkiye'yi sırasıyla 3,4 milyon ile İran İslam Cumhuriyeti, 2,5 milyon ile Kolombiya, 2,1 milyon ile Almanya, 1,7 milyon ile Pakistan izlemektedir (URL 3).

Göç ve afet kavramları oldukça iç içe geçmiş kavramlardır. Örneğin afetler meydana geldiği anda etkilediği bölgedeki insanların yaşadıkları yerleri terk ederek bir göç hareketine neden olmaktadır. Göç eden bu insanlar göç ettikleri yerlerde bazı dezavantajlarından dolayı afetlere karşı daha kırılgan hale gelmektedirler. Öte yandan kitlesel zorunlu göç olgusunda, göç etme sürecinde karşılaşılan yaşamları tehdit eden hayati zorluklar, ani ve kitlesel çapta hareket edildiği için göç edilen ülkelerin kamusal hizmetlerinde ekonomik, sosyal, kültürel anlamda ortaya çıkabilecek olumsuz ihtimaller bir afet potansiyelinin oluşmasına sebep olabilir. Burada kısa bir şekilde bahsedilen afetler ve göç olayları arasındaki ilişki şekil 1'de gösterilmiştir. Bu konuda literatürde çeşitli kaynaklar olup bunlara detaylı şekilde değinilecektir. Bu çalışma literatür taraması yaparak göç ve afetler arasında ki ilişkiyi derleme halinde okuyucularına sunmayı hedeflemektedir.

Şekil 1. Afetler ve Göç Olgusu Arasındaki İlişki

2. GÖÇE SEBEP OLAN AFET

İnsanlar afetlerin olma ihtimalinden dolayı veya meydana gelen bir afetin sonuçlarından kaçınmak amacıyla yerlerini terk etmek zorunda kalabilirler. Bu durum aslında bir hayatta kalma

stratejisi olarak değerlendirilmektedir. Kökeninde afet yatan bir göç eylemi ülke içi veya ülke dışı bir pozisyonda meydana gelebilir (Hugo, 1996).

Literatürde göçün sebepleri arasında afetleri gösteren ilk araştırmacılarından birisi Petersan'dır. Petersan yapmış olduğu çalışmada ekolojik bozuklukların, doğa kaynaklı afetlerin, çatışma ve savaşların, toplumsal ve sosyal bozuklukların göçlerin sebepleri arasında yer aldığını, ilkel göçler, zorunlu göçler ve itici göçler altında tanımlayarak ifade etmiştir (Petersan, 1958). 2022 yılında Ülke İçinde Yerinden Olma İzleme Merkezi (ÜİYOİM-Internal Displacement Monitoring Center-IDMC) tarafından hazırlanmış bir rapora göre dünya genelinde sadece ülkelerin kendi içerisinde çatışma, şiddet ve doğa kaynaklı afetlere bağlı olarak zorunlu şekilde göç etmek zorunda kalan insan sayısı 59,1 milyona ulaşmıştır (ÜİYOİM, 2022). Çalışılan rapor bu rakamların içerisinde henüz Ukrayna savaşına bağlı hareketlilik istatistiklerinin de dahil edilmediğini belirtmiştir. Türkiye'de ise toplamda 84.000 kişinin afet kaynaklı bir şekilde yerinden olduğu, çatışma veya şiddete bağlı olarak göç etme eyleminin güncel rakamlar çerçevesinde yaşanmadığı şeklindedir (ÜİYOİM, 2022). 2022 yılında yayınlanan bu rapor Türkiye'de 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen afete bağlı olarak gerçekleşen göç hareketliliğini yansıtmamaktadır.

Mart ayında yayınlanan bir rapor Kahramanmaraş merkezli meydana gelen deprem afetinin göç bağlamındaki sonuçlarına ilişkin bazı bilgiler sunmaktadır. Bölgede meydana gelen depremde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak yaşayan insan sayısı 14.013.196 olup tüm bu rakam Türkiye nüfusunun %16.43'üne tekabül etmektedir. Ayrıca bölgede yaşayan 14 milyonu aşkın insanın 9 milyondan fazlası da bu depremden doğrudan etkilenmiştir. Depremin 21.günü itibariyle bölgeden tahliyesi sağlanan insan sayısı ise 528 bin olarak belirtilmiş, 1 Mart itibariyle bu rakam 811 bin olarak güncellenmiş, ayrıca depremin ilk haftasından beri bölgeden ayrılan toplamdaki insan sayısının ise 1 Mart tarihinde açıklanan rakama göre 3,3 milyon olarak gerçekleştiği ifade edilmiştir (Sağiroğlu vd., 2023; URL 1).

Savaş, terör olayları, iç çatışmalar gibi insan kaynaklı afetler insanların yaşadıkları yerleri terk ederek başka bölgelere göç etmelerine sebep olmaktadır. Üstelik yaşadıkları yerleri zorunlu, ani ve çoğu zamanda kitlesele olarak terk eden bu insanlar yeni geldikleri topraklarda birtakım problemlerle karşılaşmaktadırlar. Hem menşei ülkede yaşanan olaylar hem de göç sürecinde karşılaşılan zorluklar afetin etkilerini daha karmaşık ve sarsıcı hale getirmektedir. Üstelik göç akınıyla hazırlıksız ve beklenmedik şekilde karşılaşmak kamu hizmetlerinde de birtakım problemleri beraberinde getirmektedir (Özservet, 2015). 1990'lı yıllarda Abhazya ve Güney Osetya bölgesinde yaşanan iç çatışmalar 212.000'den fazla insanın ülke içerisinde yer değiştirerek başka bir bölgeye göç etmesine sebep olmuştur (URL 4). Bölgede 1990'lardan itibaren yaşanan gerilim neticesinde gerçekleşen göç hareketlerinden dolayı Gürcistan nüfusunun ilk on yılda %15 oranında düştüğü rapor edilmiştir (Mansoor ve Quillin, 2006).

İnsanların zorunlu şekilde göç etmelerinin kökeninde sadece insan kaynaklı afetler yatmamaktadır. Dünyada meydana gelen doğa kaynaklı afetler de nüfus hareketliliğine sebep olmaktadır. Örneğin 29 Ağustos 2005 tarihinde gerçekleşen ve ABD'nin tarihinde gördüğü en büyük afetlerden birisi olan Katrina kasırgasından 1 hafta sonra 240.000 kişinin Houston'a zorunlu şekilde göç ettiği, diğer bazı afetzedelerin ise ABD'nin çeşitli bölgelerindeki şehirlere göç ettiği tespit edilmiştir (Varano vd., 2010).

Bu bölümde üzerinde durulan derlenmiş bilgi topluluğundan da anlaşılacağı üzere afetler özellikle kitlesele ve zorunlu şekilde gerçekleşen göç akınlarının önemli sebepleri arasında gösterilmektedir. Daha sonraki bölümlerde de üzerinde durulacak olan özellikle zorunlu göçmen

sıfatına sahip insan popülasyonunun birtakım dezavantajlarından dolayı (Donner ve Rodriguez, 2008), meydana gelebilecek her türlü olağan dışı durumdan en fazla etkilenebilecek gruplar arasında gösterilmesi, bahsedilen bu grupların bu mağduriyetleri yaşamaması için zorunlu şekilde göç eylemine sebebiyet veren afetlerle mücadele, zorunlu göçü yönetmenin bileşenlerinden biri olmalıdır.

10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM-United Nations-UN) Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile sığınma hakkı insani bir hak olarak görülmüştür. Burada özellikle zulüm, şiddet, çatışma ve benzeri zorbalıklardan kaçan insanlara sığınılan ülkelerin kapılarını açması gerektiği vurgulanmıştır (URL 5). Aynı şekilde BMMYK tarafından zorunlu şekilde yerlerinden edilme temelinde evrensel yaşam hakkını ifade eden mültecilik terminolojisinin kullanımında göçmenlik terimi ile karıştırılmaksızın çok dikkatli olunması ve gerekli hassasiyetlerin gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir (BMMYK, 2016). Bu iki kurumunda ifade ettiği gibi sığınma hakkı insani ve evrensel bir yaşam hakkıdır. Bu çalışmada da bu ifadeler saklı tutularak kimsenin elinden sığınma hakkını almaksızın insan ve doğa kaynaklı afetlerle mücadele edilmesi, bu sayede de insanların istemeyerek de olsa yapmak zorunda kaldığı zorunlu göç hareketlerinin önüne geçilebileceği savunulmaktadır.

Türkiye’de 2008-2022 yılları arasında meydana gelen afetlerden dolayı gerçekleşen göç hareketlerine ilişkin veriler ÜİYOİM veri tabanından temin edilmiştir. Elde edilen veriler işlenerek tablo haline getirilmiş ve özetlenmiştir (URL 6). Tablo 1’de de görüldüğü üzere ilgili tarihler arasında Türkiye’de göç hareketine sebep olan 64 afet meydana gelmiştir. Bu afetlerden dolayı ise 407.591 kişi bulunduğu yeri terk ederek başka yerlere göç etmek zorunda kalmıştır. Ülke içerisinde yerinden olmuş kişi (ÜİYOK) sayısının en fazla olduğu afet depremdir. Bunu sırasıyla orman yangınları ve sel felaketleri izlemiştir. Afetlerin sebep olduğu göç hareketleri bölgeler bazında incelendiğinde en fazla göç hareketinin sırasıyla Doğu Anadolu, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde meydana geldiği görülmektedir. Bunları sırasıyla Ege bölgesi ve Karadeniz bölgesi izlemiştir. Göç üreten afet sayısı bakımından ise en fazla sayıda afet sırasıyla Karadeniz, Doğu Anadolu, Akdeniz ve Marmara’da meydana gelmiştir. Karadeniz bölgesinde yaşanan 27 afet 9927 kişinin, Doğu Anadolu Bölgesinde yaşanan 10 afet ise 281.661 kişinin zorunlu şekilde yer değiştirmesine sebep olmuştur. ÜİYOİM verileri detaylı bir şekilde incelendiğinde Karadeniz bölgesinde meydana gelen en sık afet türünün sel felaketi olduğu, Doğu Anadolu Bölgesinde ise yüksek sayıda göç oluşmasına sebep olan ve sık bir şekilde meydana gelen afet türünün deprem olduğu görülmektedir. Bu sebeplerden ötürü de bu konu da net bir tanımlama yapmanın pek mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin bir bölgede yaşanan afetin sıklığı, afetin türü, etkilediği alan, nüfus, yıkıcılık, lokasyon gibi birçok faktör göçmen hareketliliğini farklı derecelerde şekillendirebilir. Doğu Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi özelinde konuya odaklanıldığında meydana gelen afet sayısı ile zorunlu göçmen sayısı arasında ters bir ilişki olduğu görülmektedir. Örneğin Karadeniz Bölgesinde küçük lokasyonları sık sık etkileyen sel felaketleri fazla sayıda olup bu afetlere bağlı gelişen zorunlu göçmen sayısı azdır. Doğu Anadolu Bölgesinde ise meydana gelen az sayıdaki afet daha fazla zorunlu göçmenin oluşmasına sebep olmuştur. Buna büyük Van Depremi örnek olarak verilebilir (Tablo 1).

Bir diğer değişken ise yıllara göre meydana gelen göç üreten afetlerin sıklığı ve afet göçmenlerinin sayıları ile ilgilidir. ÜİYOİM tarafından depolanan verilere göre göç üreten afetlerin sıklığı yıllar içerisinde artmışken göçmen miktarlarında bu şekilde bir tanımlama yapmak mümkün değildir. 2009 yılında meydana gelen sel felaketleri, 2011 yılında meydana gelen Van Depremi, 2020 yılında meydana gelen Malatya ve Elâzığ Depremleri, 2021 yılında meydana gelen Akdeniz ve Ege bölgesi orman yangınları genel olarak en fazla göç hareketlerinin yaşandığı yıllar ve afet türleri olmuştur. Afetler ve göç konusu üzerine daha net yorumlar yapabilmek için daha uzun dönemli

ve daha fazla veriye ihtiyaç bulunmaktadır. Buradaki veriler 2008 yılı itibariyle depolanmış olup yeterli uzunlukta bir süreyi içermemektedir. Ayrıca ÜİYOİM tarafından depolanmış geçmiş verilerin özetlendiği bu tablo içerisinde Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen büyük deprem felaketlerine ilişkin göç verilerinin dahil olmadığını da belirtmek gerekir (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye’de Meydana Gelen Afetlerden Dolayı Gerçekleşen Zorunlu Göçler (URL 6 verilerinden yararlanılmıştır.)

Afet	Olay Sayısı	ÜİYOK	Yıl	Olay Sayısı	ÜİYOK
Deprem	13	292732	2008	1	300
Orman Yangını	7	83290	2009	1	20000
Sel	23	29208	2010	1	200
Heyelan	17	1966	2011	1	252000
Çığ	2	380	2014	1	480
Fırtına	2	15	2015	1	1500
Toplam	64	407591	2016	1	200
Bölge	Olay Sayısı	ÜİYOK	2018	4	635
Doğu Anadolu	10	281661	2019	6	542
Akdeniz	8	82773	2020	15	40367
Marmara	8	22146	2021	8	84446
Ege	7	10958	2022	24	6921
Karadeniz	27	9927	Toplam	64	407591
İç Anadolu	2	95			
Güney Doğu Anadolu	2	31			
Toplam	64	407591			

ÜİYOK: Ülke İçi Yerinden Olmuş Kişi

3. AFETE SEBEP OLAN GÖÇ

Literatürde insan kaynaklı afet, politik afet veya sosyal afetler arasında tanımlanan zorunlu göç olgusu (Kelly, 1998; URL 7) özellikle silahlı çatışmalar, yaygın şiddet durumları, insan hakları ihlalleri, insan veya doğa kaynaklı afetlerin olası sonuçlarından veya yaşanan afetlerin ortaya çıkan etkilerinden kaçınmak amacıyla insanların evlerini terk etmesi veya sürekli ikamet ettikleri bölgelerden ayrılmaya zorlanması olarak adlandırılmaktadır (URL 8). Göç bir yerden bir başka yere hareket etmeyi ifade etmekte ve zor bir deneyim olarak adlandırılmaktadır (Sonn, 2002).

Şahin (2018) bir çalışmasında kitlesele zorunlu göçlerin afetselliğini, kitlesele zorunlu göçe maruz kalan ülkelerdeki toplumsal sonuçlar ve kamu hizmetleri üzerindeki etkileri bakımından incelemiştir (Şahin, 2018). Şahin bu çalışmasında kitlesele zorunlu göçlerin göç alan ülkelerin kamu hizmetleri üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabileceğini bu sebepten hareketle kitlesele zorunlu göçlerin bir afet türü şeklinde ortaya çıkabileceğini bütün bunlardan dolayı da modern afet yönetim sisteminin kitlesele zorunlu göçlerin yönetimi hususunda kullanılabileceğini hipotez olarak ortaya koymuş ve bu noktadan hareket etmiştir. Çeşitli başlıklar altında kitlesele zorunlu göçlerin afetselliğini inceleyen Şahin kitlesele zorunlu göçleri afet sonucunu doğurabilme ihtimali bulunan kriz durumu olarak nitelemiş ve kitlesele zorunlu göçlerin bütünleşik afet yönetimi içerisinde yer edinerek yönetilebileceğini ortaya koymuştur (Şahin, 2018).

Göçmen ve mülteci olgusu açısından öne çıkan olumsuz durumlardan bir diğeri de göçmen ve mültecilere yönelik medya organlarında istismar edici, olumsuz ve ayrıştırıcı bir dil kullanılması (Yılmaz ve Günay, 2022; Yaylacı, 2017) ve bu dilin yerel halkın beraber yaşadıkları mülteci ve göçmenlere karşı tutumlarını olumsuz yönde etkilemesidir (Efe, 2015). Literatürde yapılan birçok çalışma tarafından mültecilere yönelik olarak olumsuz algıların varlığına ve bu algıların

oluşmasında da medya organlarının önemli roller oynadığına yer verilmiştir (Giddens, 2012; Yaylacı, 2017).

Kitlesel zorunlu göç hareketliliklerinin afetler ile önemli ilişkilerinden birisi de göç etme sürecinde yaşanan zorluklardan dolayı sayısı yüz binlerle ifade edilen insanın hayatını kaybetmiş olmasıdır. Özellikle Avrupa ülkelerine yönelik gerçekleşen göç hareketlerinin bir sonucu olarak bu ülkelerde yürütülen aşırı sağcı politikalar mültecilerin ölümle sonuçlanan şiddet eylemlerine maruz kalmalarına yol açmaktadır (Bayraklı ve Keskin, 2017). UNITED adı verilen bir kuruluş tarafından hazırlanan raporlar her yıl olarak düzenli şekilde Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışırken çeşitli şekillerde hayatlarını kaybeden mültecilere ilişkin rakamları açıklamaktadır. Bu rakamlar 1993 tarihinden itibaren sadece Avrupa ülkelerine yapılırken gerçekleşmiş ve belgelenmiş olan ölümlere ilişkin verileri içermektedir (URL 9).

Tablo 2’de belirtilen rakamlar 2023 yılına kadar 52.760 mülteci veya zorunlu göçmenin yaşamını kaybettiğini göstermektedir. UNITED tarafından bu ölümler genellikle sınırlarda alınan sert askeri önlemler, sığınma yasaları, gözaltı politikaları ve sınır dışı etmelere bağlanmaktadır. Ayrıca UNITED bu rakamların yalnızca Avrupa güzergahı üzerinde olanları içerdiğini ve daha resmi kayıtlara geçmemiş binlerce ölümün söz konusu olabileceğini ifade etmektedir. Mültecilere ilişkin bilgilerin su yüzeyine çıkan cesetler, kamyon arkasında bulunan kaçaklar, zor yaşam koşulları ve uzun yıllar sürerek oyalandırılan sığınma başvurularından dolayı gerçekleşen intihar eylemleri ile gazete manşetlerinde günbegün daha da belirginleşmeye başladığı ifade edilmektedir (URL 10).

Tablo 2. 1993-2023 yılları arasında Avrupa Ülkelerine Sığınma Sürecinde Hayatını Kaybeden Mültecilerin Kümülatif Dağılımları (UNITED, 2023b verilerinden yararlanılmıştır.)

1993-2015	22.000
2017	33.305
2018	35.597
2019	36.570
2020	40.555
2021	44.764
2022	48.647
2023	52.760

4. AFETİN HASARINI ARTIRAN GÖÇ

Yıllar içerisinde gittikçe artmakta olan bu göç akınları, özellikle gelişmiş ülkelerin yerel nüfuslarının düşmesi ve doğurganlıklarının azalması, günümüzde ülke demografilerinin yerel nüfustaki doğurganlık ile değil göç olgusu ve göçmen bireyler tarafından şekillendirilmesi sonucunu doğurmuştur (BM, 2017; Bauer vd., 2010). Üstelik BM ülkelerin nüfus yapılarındaki değişime göçün artarak katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Ülkelerin nüfus yapılarının göç olgusu tarafından bu oranda ve hızda değiştiriliyor olması, ne yazık ki dünyanın eşi benzeri görülmemiş doğa ve insan kaynaklı afetleri tecrübe ettiği bir döneme denk gelmesi afetlerle başa çıkma yeteneğini etkilemektedir (BM, 2019; Adu-Gyamfi ve Shaw, 2021). Bu nedenle, artan afetler ile beraber değişen nüfus kalıpları yaşayan ülkeler afetlere karşı, kapsayıcı ve nüfus yapısı içerisindeki bütün unsurların ihtiyaç ve isteklerini karşılayan tedbir planları başlatma süreciyle karşı karşıyadır (Adu-Gyamfi ve Shaw, 2021).

Toplum içerisinde yer alan bazı gruplar kültürel ve demografik olarak farklı özelliklere sahip olmalarından dolayı dezavantajlı gruplar arasında gösterilmektedirler. Bunlar arasında kadınlar,

yaşlılar, engelliler, hamileler, etnik azınlık gruplar ve göçmenler bulunmaktadır (Lionel ve Deborah, 2010). Literatürde insan kaynaklı afetler arasında tanımlanan kitlesele göç hareketleri (Kelly, 1998; URL 7), meydana gelen afetlerin sonucunu göçmenlerin kırılğanlığı vasıtası ile etkileyebilmektedir (Wilson ve Paradise, 2018). Göçmenler bir toplum içerisinde taşıdıkları birtakım sosyokültürel ve demografik özelliklerden dolayı dezavantajlı gruplar arasında gösterilmektedirler. Göçmenlerin yaşadıkları bu dezavantajların detaylarına inildiğinde bunlar arasında; barındığı ülkenin dilini bilmemek, afete dayanıksız derme çatma yapılarında yaşam sürmek, yardım ekiplerine yeteri kadar güven beslememek, ekonomik durumlarındaki yetersizlik nedeniyle yoksulluk içerisinde yaşamak gibi birtakım faktörlerin olduğu görülmektedir (Donner ve Rodriguez, 2008; Arıca vd., 2023). Bunların dışında tahliye bölgeleri ve prosedürleri hakkında düşük farkındalık, tehlike ve risk haritaları hakkında sınırlı bilgi ve afet önleme faaliyetlerine düşük katılım da mülteci ve göçmen gruplarının savunmasız kapasitelerini karakterize eden diğer unsurlar arasında gösterilmektedir (Kataoka, 2016).

Japonya'da 1995 yılında meydana gelen Büyük Hanshin-Awaji depreminde özellikle Japon uyruklu olmayan yabancı nüfus içerisinde yerel Japon nüfusuna oranla meydana gelen yüksek ölüm oranı ve mülk yıkımı Japonya'daki en savunmasız gruplar arasında gösterilen bebekler, yaşlılar, zihinsel ve fiziksel engelliler, hastalar grubunun arasına göçmenlerinde dahil edilmesi sonucunu doğurmuştur (Sato vd., 2004; Shibamura vd., 2020). Aynı şekilde 2005 yılında ABD'de meydana gelen Katrina Kasırgası ve 2010 Haiti depreminde de göçmenler fazla oranda etkilenmiş ve risk altında bulunan savunmasız gruplar arasında tanımlanmıştır (Li vd., 2010; Zoraster, 2010; Llorente-Marron vd., 2020).

4.1. Kahramanmaraş-Hatay Depremlerinin Bölgede Yaşayan Mülteciler Üzerinde ki Etkisi

Konu Suriyeliler ve diğer zorunlu göçmenler bağlamında değerlendirildiğinde geçici koruma altında yaşayan 1,7 milyon Suriyeli mülteci de dahil olmak üzere, Türkiye'de 10 ilde en az 15 milyon kişinin Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilendiği anlaşılmaktadır. Çatışmalarda ve yıllardır süren iç savaşta yerlerini terk eden mültecilerin bir kez daha evsiz kaldıkları görülmektedir (URL 11). Depremin ardından bölgede ki geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilere yönelik gerçekleştirilen sınırlı sayıda ki çalışma Suriyelilerin depremden çok ciddi bir şekilde etkilendiğini ifade etmektedir. Bu etkilenme kendisini çeşitli alanlarda göstermiştir. Can kaybı, barınma, yeme içme, sağlık ve eğitim gibi birçok alanda Suriyeli mültecilerin çok ciddi sıkıntılar ile karşılaştığı ifade edilmektedir. Suriyeli mültecilerde ki var olan kırılğanlığın deprem ile birlikte daha da derinleştiği ifade edilmektedir (Duruel, 2023). Bu bölümde Kahramanmaraş merkezli büyük depremlerin zorunlu göçmen grubu üzerinde ki etkileri çeşitli boyutlarıyla ele alınmaya çalışılacaktır.

Orta Doğu'daki diğer ülkelerin aksine, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin çoğu, resmileştirilmiş mülteci kamplarından ziyade yerel nüfusa yerleştirilmiştir. Bu, bir tür geçici kentleşme anlamına gelir ve artan mülteci hacminin, artan nüfusu yeterli şekilde barındırmak isteyen yerel şehirleri strese sokmasına sebep olur. Fay sistemlerine yakın bir düzlemde bu büyük nüfus artışının en keskin etkilerinden biriside güçlü deprem sarsıntısına maruz kalan bireylerin sayısını artırması olmaktadır (Wilson ve Paradise, 2018).

Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından yayınlanan rakamlara göre depremin etkilediği bölgede yaşayan toplam Suriyeli sayısı 1.738.035'tir. Bu da Türkiye'de bulunan toplam Suriyeli rakamının %49,64'üne tekabül etmektedir. Ayrıca geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin haricinde bölgede 33.159'da çeşitli statülere sahip göçmen bulunmaktadır. Söz konusu durum genel olarak değerlendirildiğinde resmi rakamlardan elde edilen verilere göre Türkiye'de

bulunan zorunlu veya gönüllü göçmen popülasyonunun %36,48'inin bölgede yaşadığı anlaşılmaktadır (Sağiroğlu vd., 2023; URL 12).

Deprem bölgesinde 13.03.2023 tarihinde yapılan basın toplantısında ilgili bakanlık tarafından depremde hayatını kaybeden kişi sayısının 48.448 olduğu, bunlardan 6660 tanesinin yabancı uyruklu, bahse konu yabancı uyruklu deprem vefatlarının ise büyük bir çoğunluğunun Suriye kökenli olduğu açıklanmıştır. Ayrıca depremde hayatını kaybedenlere yönelik yapılan kimliklendirme çalışmalarının devam ettiği ve bu çalışmaların tamamlanmasının ardından kayıp oranlarının biraz daha artacağı ifade edilmiştir (URL 13). Nitekim daha sonraki bir dönemde yapılan başka bir açıklamada depremdeki nihai ölüm rakamlarına ilişkin bir bilgi daha verilmiş ve toplam ölüm rakamının 50.783 kişi olduğu, vefat edenlerin ise 7302 tanesinin yabancı uyruklu, bahse konu yabancı uyruklu deprem vefatlarının ise büyük bir çoğunluğunun Suriye kökenli kişiler olduğu söylenmiştir (URL 14).

Ölüm rakamları ile ilgili olarak daha önce yapılmış olan çalışmalar yeterli gelire sahip olmama, çarpık kentleşmenin olduğu eski, bakımsız ve depreme dayanıksız binalarda yaşama gibi birçok faktörün zorunlu göçmenlerinde içinde bulunduğu önemli sayıda ki nüfusun depremden can kaybı anlamında daha da fazla etkilenmesine sebep olduğunu ifade etmektedir (Hussain vd., 2023). Haliloğlu Kahraman (2023) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma Suriyelilerin genellikle yoksul ve yasal olmayan bölgelerde, malzeme kalitesi düşük, depreme dayanıksız, yapısal riski olan konutlarda yaşamayı tercih ettiklerini, birçoğunun kadın, çocuk ve yaşlılardan oluştuğunu bundan dolayı da depremde olumsuz etkilenme risklerinin arttığını ortaya koymuştur (Haliloğlu Kahraman, 2023).

Wilson ve Paradise (2018) tarafından yapılan bir çalışma da büyük bir mülteci popülasyonunun yaşadığı fay hattı üzerinde, olası bir deprem durumunda, kırılğan durumdaki yabancı nüfusun, olası ölüm rakamlarına, nasıl bir etkide bulunacağı simüle edilmiştir. Yapılan modellemeler neticesinde 5.8, 6.4, 7.0'lık farklı gece gündüz saatlerinde meydana gelen depremlerdeki ölüm rakamlarını bölgede yaşayan kırılğan mülteci grubunun %7 ile %27 aralığında artırabileceği tespit edilmiştir (Wilson ve Paradise, 2018). Nitekim 6 Şubat 2023 tarihinde ülkenin ilgili bölgesinde 7,6 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiş ve bu depremde 50.000'in üzerinde insan hayatını kaybetmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından açıklanan rakamlara göre 50.783 vefatın 7302 tanesinin yabancı uyruklu göçmen veya mülteci konumundaki kişiler olduğu ifade edilmiştir. Açıklanan bu rakamlar doğrultusunda bölgede yaşayıp geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler ve diğer zorunlu göçmenlerin Kahramanmaraş merkezli depremler neticesinde hayatını kaybeden insan sayısını %16,79 oranında artırdığı tespit edilmiştir. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde bölgede yaşayan yerel halkın içindeki vefat oranının %0,31 olduğu, bölgede yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli ve diğer zorunlu göçmenlerin içindeki vefat oranının %0,41 olduğu görülmektedir. Yani yerel halktaki her 322 kişiden biri hayatını kaybetmiş iken geçici koruma altındaki Suriyeli ve diğer zorunlu göçmenlerde ise her 243 kişiden biri hayatını kaybetmiştir. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere bölgede yaşayan zorunlu göçmenler sadece ölüm oranlarını artırmakla kalmamış aynı zamanda yerel halka kıyasla ölüm rakamları bağlamında depremden daha fazla etkilenen kesimi oluşturmuştur.³

Deprem bölgesinde bulunan mülteciler ile ilgili olarak tartışılan ve bazı dernekler tarafından yapılan araştırmalar ile öne sürülen olumsuz durumlardan biriside ayrımcılık söylemleri ve yardımlarda adil davranılmaması gibi iddialardır (Deniz vd., 2023). Meydana gelen bu deprem felaketi bölgedeki birçok ülkede hissedilmiş, dünya kamuoyuna Türkiye-Suriye depremi olarak

³ Ölüm oranlarına ilişkin yapılan bu hesaplamalarda Sağiroğlu ve arkadaşları tarafından hazırlanan ve dönemin Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve GİB verileri kullanılarak yayınlanan raporda açıklanan rakamlar kullanılmıştır. Hesaplamalar yazar tarafından yapılmıştır.

girmiş ve her iki ülkede herhangi bir ırk, din, dil, etnik yapı, mezhep ayırt etmeksizin 55.000'den fazla insanın ölümüne sebep olmuştur. Göç Araştırmaları Derneği (GAR) tarafından hazırlanan bir rapor ile ayrımcılık ve yardımların adil dağıtılmaması gibi konularda önemli iddialar ileri sürülmüş olsa da yapılan başka bir çalışma incelendiğinde söz konusu iddiaları destekleyen herhangi bir sonuca ulaşılamadığı görülmüştür. Zira deprem bölgesinde yapılan ve nitel olarak gerçekleştirilen bu çalışma da Suriyeli mülteciler kendileri ile gerçekleştirilen mülakatlarda Türk hükümeti ve kurumlarının yaptıkları yardımları ile yanlarında olduklarını söylemişlerdir. Yardımlar da yaşanan bazı eksiklikler ile ilgili olarak da bu eksikliklerin sadece kendilerine özgü değil yerel nüfusu da etkilediğini ifade etmişlerdir. Örneğin çadırların temin edilmesinin belirli bir zaman aldığı bu durumun sadece Suriyeli mülteciler açısından değil aynı zamanda Türk depremedeler içinde ciddi sıkıntılar oluşturduğu ifade edilmiştir (Deniz vd., 2023; Duruel, 2023). Bölgede depremden etkilenmiş olan Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları durumların diğerleri yapılan çalışmalar incelendiğinde şu şekilde sıralanabilir:

- Barınma problemi: GAR tarafından hazırlanmış bir raporda tarım işçiliği ile uğraşan bazı Suriyeli ailelerin depremin ardından seralara ait naylon çadırların altında kalmaya başladıkları ifade edilmiştir (Deniz vd., 2023). Yine yapılan bir çalışma da önceden Suriyelilere kiraya verilmiş evlerin deprem dolayısıyla evsiz kalmış akrabalarının barınmasına imkân tanımak amacıyla ev sahipleri tarafından boşalttırıldığı ifade edilmiştir (Duruel, 2023). Tabi ki söz konusu durumlar sadece Suriyeli mülteci ailelere özgü bir durum değildir. Örneğin çadır temin etme noktasında yerel nüfusta önemli zorluklar yaşamıştır (Duruel, 2023).
- Ölüm rakamlarına ilişkin belirsizlik iddiaları: GAR tarafından hazırlanmış olan rapor ile mülteci ailelerin toplumsal ağlar ve komşuluk ilişkilerinin dışında kalmalarından ötürü enkaz altında kalanlar ve ölümler hakkında kesin bilgiye erişilemediği belirtilmiştir (Deniz vd., 2023). Duruel'in (2023) gerçekleştirdiği çalışma da ise komşuları tarafından ve çeşitli STK'lar tarafından müdahale için mültecilere birçok kişinin geldiği, yardımlarda bulunduğu ve temas kurulduğu belirtilmiştir (Duruel, 2023). Burada her iki yönden de bilgilerin ve iddiaların olduğu belirtilmelidir. Zira kamuoyunda asrın felaketi olarak belirtilen bu felakette insanların ırk, din, dil ayırt etmeksizin etkilendiği ve ne kadar büyük acılar çektiği yazılı ve görsel medya üzerinden aylarca yer edinmiştir.
- Seyahat ve depreme bağlı ikincil göç: Ülkemizde bulunan Suriyeli mültecilerin hukuki olarak bağlı oldukları kurum olan GİB depremin hemen ardından hızlı bir reaksiyon göstermiş ve depremden etkilenen mülteci ve diğer zorunlu göçmenlerin daha güvenli yerlere göç edebilmesi için yol izin belgesi alma zorunluluğunun kaldırıldığı seyahat serbestliğine ilişkin bir karar yayınlamıştır (Sağiroğlu vd., 2023). Örneğin GAR raporunda belirtilene göre sadece 50.000-60.000 aralığında bir Suriyeli grubun Mersin'e göç ettiği tahmin edilmektedir. Bu rakamlara diğer illere yapılan göçler dahil değildir. Ayrıca belirli bir oranda ki mültecinin ise Suriye'nin de depremden etkilenmesinden dolayı burada veya orada meydana gelen kayıplarının cenaze işlemlerini halletmek ve defnetmek amacıyla gittiği belirtilmektedir (Deniz vd., 2023).
- Yardımlaşma ve dayanışma: Bölgede akut dönemde Suriyeli mültecilere yönelik önemli yardımlaşma ve dayanışma pratiklerinin uygulandığı ayrıca bunların GİB tarafından desteklendiği de belirtilmiştir. Üstelik bu yardımlaşma ve dayanışma pratiklerinin Suriyeli veya Türk fark etmeksizin uygulandığı da belirtilmiştir (Deniz vd., 2023).

- Beslenme ve gıda temini: Soğuk hava koşullarında hayatta kalmayı başaran göçmenler beslenme ve gıdaya erişim konusunda da önemli sıkıntılar yaşamışlardır. Başlangıç aşamasında yerel halk ve göçmenler kendi aralarında yardımlaşarak gıda ve beslenme konusundaki engelleri aşmaya çalışmışlar daha sonra ki dönemde ise kamu kurum ve kuruluşları bu süreci üstlenmiştir (Duruel, 2023).
- Altyapı, eğitim ve sağlık: Depremden etkilenmeyen il ve ilçelerdeki iç göçe bağlı hızlı nüfus artışı, kiraların artışı, kamu hizmetlerine erişimin zorlaşması, su ve elektrik şebekeleri gibi altyapı sistemlerinde ortaya çıkan yetersizlikler, eğitim veren kurumlarda sınıf mevcutlarının normalin üzerine çıkması gibi bazı problemler ortaya çıkmıştır. Söz konusu problemler hem yerel halkı hem de zorunlu göçmenleri etkilemiştir. İlgili çalışma bölgedeki yerel halkın depremle ortaya çıkan bu olumsuz durumların etkisini artırmasında tetikleyici faktör olarak Suriyeli mültecileri gördüklerini ifade etmişlerdir (Duruel, 2023).

Bölgedeki zorunlu göçmenlerin Kahramanmaraş merkezli büyük depremlerde nasıl etkilendiğine yönelik genel bir değerlendirme yapıldığında ortaya çıkan sonuç, bölgede yaşayan zorunlu göçmenlerin can kaybı anlamında yerel nüfusa nazaran daha olumsuz etkilendiği yönündedir. Literatür incelendiğinde ayrımcılık, dışlanma, yardımların ulaştırılmaması, arama kurtarma faaliyetlerinde öncelik verilmemesi gibi bazı konularda da her iki görüşünde yer aldığı görülmektedir. Yani bu konularda hem bölgede ki zorunlu göçmen grubunun yerel nüfusa göre daha olumsuz etkilendiği ifade edilirken, hem de bu yönde bir delil olmadığı olumsuz etkilenmenin hem yerel nüfusu hem de zorunlu göçmen grubunu kapsadığı belirtilmektedir. Dolayısıyla bir afet boyunca, birbirinden farklı alanlarda zorunlu göçmen gruplarının süreci nasıl deneyimlediği ile ilgili daha fazla sayıda araştırmanın yapılmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmelidir.

5. SONUÇ

Afetler ile kitlesel zorunlu göçler arasındaki ilişki göçe sebep olan afet, afete sebep olan göç ve afetin hasarını artıran göç olmak üzere 3 başlık altında toplanabilir. Göç yönetimi konusundaki politikaların oluşturulmasında, göçün afetler ile ilişkisi göz önünde bulundurularak modern afet yönetiminden yararlanılabilir. Geliştirilecek afet planlarına kitlesel göç senaryolarıda dahil edilmelidir. Göç alabilecek bölgelerin önceden belirlenmesi, belirlenen bu bölgelerde geçici barınma alanlarının tespiti ve her türlü yeme, içme, temizlik, haberleşme, eğitim, sağlık, elektrik, su ve ulaşım ile ilgili detaylar planlara dahil edilmelidir.

Hem afetlerden dolayı başka yerleşim yerlerine göç ederek o bölgede kurulan geçici barınma merkezlerinde barınan yerel halktan oluşan göçmenlere hem de yabancı uyruklu göçmen ve mülteci sıfatındaki afetzedelere yönelik o bölgelerde görev yapacak personel bazında uygun eğitimlerin verilmesi ve uygun personelin görevlendirilmesi sağlanmalıdır.

Kitlesel zorunlu göçler ile mücadelede risk tabanlı yaklaşım göç yönetiminin bileşenlerinden birini oluşturabilir. Afetlerle mücadele etmek afetlerin yol açabileceği kitlesel zorunlu göçlerle mücadele etmektir ilkesinden hareketle afetlerle mücadelede insan ve mülk yıkımının engellenmesini önceleyen risk yönetim stratejisi izlenmelidir. Hem insan kaynaklı afetler hem de doğa kaynaklı afetlere karşı dolayısıyla kitlesel zorunlu göçlere karşı gerekli önlemler alınmalıdır. Kahramanmaraş merkezli depremlerde bu başarısızlığı için 3 milyonu aşkın insan bölgeyi terk etmek ve göç etmek zorunda kalmıştır.

Kahramanmaraş merkezli depremlerde ortaya çıkan bir diğere durum ise mülteci ve zorunlu göçmen grubunun afet durumlarında yerel nüfusa oranla daha fazla etkilenen grubu oluşturduğu gerçeğidir. Mülteci ve göçmenlerdeki yüksek zarar görebilirliğe ilişkin gerçeklik hem açıklanan ölüm rakamları ile hem de literatürde geçmiş afetlerde verilen örnekler ile desteklenmektedir. Bu sebeplerden ötürü dünyada son zamanlarda farkındalık oluşturan mülteci ve göçmen grupları da içine alan afetlerle mücadele stratejisi Türkiye’de ki politikalar arasında da yer edinmelidir. Göçmen ve mültecilere afet farkındalığının artırılmasına yönelik eğitimler verilmelidir.

Literatür mülteci ve göçmen popülasyonunda afet anında dil engelinin önemli bir problem olduğunun altını çizmektedir. Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu göçmenlere Türkçe dil eğitimleri verilmektedir (URL 15). Verilen bu eğitimler afet durumlarında haberleşme ve iletişimlerini kolaylaştırabilmek amacıyla devam ettirilmelidir.

Yabancı uyruklu afetzedelerin ağırlıklı olarak yaşadığı bölgelere gönderilecek yardım ekiplerinin seçilmesinde o bölgede yaşayan insanların dilini bilmesi öncelenebilir. Afet bölgesinde yaşayan afetzede göçmen ve mültecilerin yemekleri, gelenekleri, kültürleri farklı olup ayrı bir hassasiyet gerekebilir. Bu sebepten ötürü yardım ekiplerinin gönderilmesinde bu durumlarda göz önünde bulundurulabilir (Fothergill vd., 1999). Bütün bu gerekçelerden hareketle afet planları oluşturulurken mülteci ve kitlesele zorunlu göç özelinde de yaklaşım stratejilerine yer verilmelidir. Ayrıca hassas gruplar arasında tanımlanan göçmen ve mültecilerin arasında yaşlı, çocuk, kadın, engelli, hamile gibi alt hassas gruplardan bireylerin olması durumunda bu bireylere yönelik planlamalar da yapılmalıdır.

Göçmen veya mültecilerin barındıkları toplumun yerel halkı ile barış ve uyum içerisinde yaşayabilmelerini sağlayacak yeni politikalar geliştirilmeli ve var olan uyum politikaları devam ettirilmelidir. Medyadaki göçmen ve mültecilerin haberleştirilmesi konusunda kullanılan olumsuz dil kaldırılmalı, medya sektöründe bu konuda farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalar düzenlenmelidir (Yaylacı, 2017; Kaya ve Kırac, 2016).

Türkiye’de göç işlerinden sorumlu kurum olan GİB vasıtası ile göç uzmanları ve iletişim uzmanları tarafından medyada yer alan basın yayın organlarına yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.

KAYNAKLAR

Adu-Gyamfi, B, Shaw, R. (2021). Utilizing population distribution patterns for disaster vulnerability assessment: Case of foreign residents in the Tokyo metropolitan area of Japan. *International journal of environmental research and public health*, 18(8), 4061. <https://doi.org/10.3390/ijerph18084061>

Arıca, F., Çakır, C., Kağnıcı, D. (2023). Kırılgan Gruplar Özelinde Afetlerde Psikososyal Hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 176-187. <https://doi.org/10.35341/afet.1173165>

Avaner, T. (2022). Afet Yönetiminde Teknoloji: Geçmişten Geleceğe Risk Azaltma ve Müdahale Teknolojileri Üzerine. Bozkurt, Ö. (Ed.). *Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminde Afet Politikaları*, Türk İdari Araştırmalar Vakfı, ss 291-319.

Bauer, R., Rees, P., Boden, P., De Jong, A., Kupiszewski, M., Jasinska, M., Dennett, A. Demifer. (2010) *Demographic and Migratory Flows Affecting European Regions and Cities*. European Union.

- Bayraklı, E., Keskin, K. (2017). Avrupa'nın mülteci krizi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(2), 115-136. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.342428>
- Donner, W., Rodríguez, H. (2008). Population composition, migration and inequality: The influence of demographic changes on disaster risk and vulnerability. *Social Forces* 87(2), 1089-1114. <https://doi.org/10.1353/sof.0.0141>
- Duruel, M. (2023). Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği. *Mukaddime*, 14(2), 227-255. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.1381750>
- Efe, İ. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*.
- EM-DAT International Disaster Database (Acil Durum Veri Tabanı-ADVT) Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (2022). 2021 Disasters in Number.
- Fothergill, A., Maestas, E. G. M., Darlington J. D. (1999). Race, ethnicity and disasters in the United States: A review of the literature. *Disasters*, 23(2),156-173. <https://doi.org/10.1111/1467-7717.00111> <https://public.emdat.be/>
- Deniz S., Didem D., Eda S. (2023). Durum Tespit Raporu, Göç ve Deprem. Göç Araştırmaları Derneği. (GAR)
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (H. Özel, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Haliloğlu Kahraman, Z.E. (2023). Kahramanmaraş ve Hatay Depremlerinin Düşündürdükleri: Suriyeli Mültecilerin Yer Seçim Kararlarının Deprem Tehlikeleri ve Riskleri Açısından Değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 33(3), 506-514.
- Hugo, G. (1996). Environmental Concerns and International Migration. *International Migration*, 30(1), 105-131. <https://doi.org/10.1177/019791839603000110>
- Hussain, E., Kalaycıoğlu, S., Milliner, C.W., Çakır, Z. (2023). Preconditioning the 2023 Kahramanmaraş (Türkiye) earthquake disaster. *Nature Reviews Earth & Environment*, 4, 287-289. <https://doi.org/10.1038/s43017-023-00411-2>
- Internal Displacement Monitoring Center (IDMC-Ülke İçinde Yerinden Olma İzleme Merkezi-ÜİYOİM). (2022). Global Report Internal Displacement. https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/IDMC_GRID_2022_LR.pdf
- Kataoka, H. (2016). Consideration of "Foreigner" Treated in the Local Disaster Prevention: A Study for Re-questioning the "Local Community" From Ethnicity Research. *GeoSpatial*, 9(3), 285-299.
- Kaya, A., Kırac, A. (2016). İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu. Hayata Destek Derneği.
- Kelly, C. (1998). A Review of Contributions to Disasters: 1977—1996. *Disasters*, 22(2), 144-156. <https://doi.org/10.1111/1467-7717.00082>
- Li, W., Airriess, C.A., Chen, A.C.C., Leong, K.J., Keith, V. (2010). Katrina and migration: Evacuation and return by African Americans and Vietnamese Americans in an Eastern New Orleans suburb. *Professional Geographer*, 62(1), 103-118. <https://doi.org/10.1080/00330120903404934>
- Lionel, J.B., Deborah, T. (2010). Helping Disadvantaged Populations Prepare for Disasters. Southern Rural Development Center.

Afetler, Depremler ve Kitlesele Zorunlu Göç Akınları: Kahramanmaraş Merkezli Depremler Üzerinden Bir Değerlendirme

Llorente-Marrón, M., Díaz-Fernández, M., Méndez-Rodríguez, P., Arias, R.G. (2020). Social vulnerability, gender and disasters. The case of Haiti in 2010. *Sustainability*, 12(3574), 1-21.

<https://doi.org/10.3390/su12093574>

Mansoor, A., Quillin, B. (2006). *Migration and Remittances: Eastern Europe and the Former Soviet Union*. The World Bank, Washington DC.

Özservet YÇ (2015). Göçmen çocukların şehre uyumu ve eğitim politikası. Bulut, Y. (Ed.), *Uluslararası göç ve mülteci uyumu sorununda kamu yönetiminin rolü*, Kocaeli Üniversitesi: Umuttepe Yayınları, ss 93-111.

Petersan, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.

<https://doi.org/10.2307/2089239>

Sağiroğlu, A.Z., Ünsal, R., Özenci, F. (2023). Deprem Sonrası Göç ve İnsan Hareketlilikleri Durum Değerlendirme Raporu. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).

Sato, K., Okamoto, K., Takahashi K., Tanaka S, Yamaoka, K., Miyao M. (2004). Hardships Suffered by Foreign People from the Hanshin-Awaji Earthquake and Multilingual Disaster Information.

<http://jssm.umin.jp/report/no22/22-03.pdf>

Shibamura, Y., Sudo, N., Mashiro, G., Beppu, S., Hakamata, R., Saito, K. (2020). Personnel training course for businesses regarding the response to stranded persons focusing on vulnerable people from the perspective of business continuity. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(4263), 1-19.

<https://doi.org/10.3390/ijerph17124263>

Sonn, C.C. (2002). Immigrant adaptation. Fisher T, Sonn CC, Bishop BJ. (Eds.), *Psychological sense of community: Research, applications, and implications*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, pp 205-222

Şahin, A.U. (2018) Kitlesele zorunlu göçlerin afetselliği: Suriyeli göçü perspektifinden göç yönetiminde yeni yaklaşımlar. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa Uludağ Üniversitesi

The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)). (2016). Mülteci ve Göçmen? Sözcük Seçimleri Önemlidir.

https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf.

United Nations (UN-Birleşmiş Milletler-BM). (2017). *World Fertility Report 2015*. Department of Economic and Social Affairs, Population Division. <https://www.un.org/development/desa/pd/content/world-fertility-report-2015>

United Nations (UN-Birleşmiş Milletler-BM). (2019). *International Migration 2019 Report*. Department of Economic and Social Affairs Population Division.

https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2019_Report.pdf

URL 1, <https://public.emdat.be/> (Son erişim: 03.07.2023)

URL 2, <https://www.undrr.org/disaster-risk-reduction-least-developed-countries> (Son erişim: 13.03.2023)

URL 3, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (Son erişim: 15.06.2023)

URL 4, <http://www.unhcr.org/4b274bc76.html> (Son erişim: 21.07.2023)

URL 5, <https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf> (Son erişim: 15.06.2023)

URL 6, <https://www.internal-displacement.org/database/displacement-data> (Son erişim: 20.06.2023)

URL 7, <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> (Son erişim: 23.06.2023)

URL 8, <https://www.iom.int/key-migration-terms> (Son erişim: 23.06.2023)

URL 9, <https://unitedfia.org/annual-reports/> (Son erişim: 25.06.2023b)

URL 10, <https://unitedagainstrefugeedeaths.eu/about-the-campaign/> (Son erişim: 27.06.2023a)

URL 11, <https://www.unhcr.org/turkiye-syria-earthquake.html> (Son erişim: 01.08.2023)

URL 12, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Son erişim: 13.06.2023)

URL 13, <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-suleyman-soyly-malatya-afet-koordinasyon-merkezinde-aciklamalarda-bulundu> (Son erişimi: 14 Mart 2023a)

URL 14, <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-soyly-11-bolgede-57-bin-enkazin-50-bini-bitti> (Son erişim: 19 Haziran 2023b)

URL 15, <https://www.meb.gov.tr/ogretmenler-suriyeli-cocuklara-turkce-ogretecek/haber/12324/tr> (Son erişimi: 20.09.2023)

Varano, S.P., Schafer, J.A., Cancino, J.M., Decker, S.H., Greene, J.R. (2010). A tale of three cities: Crime and displacement after Hurricane Katrina. *Journal of Criminal Justice*, 38 (1), 42-50.

<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2009.11.006>

Wilson, B., Paradise, T. (2018). Assessing the impact of Syrian refugees on earthquake fatality estimations in southeast Turkey. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 18(1), 257-269.

<https://doi.org/10.5194/nhess-18-257-2018>

Yaylacı, F.G. (2017). Eskişehir Yerel Basınında "Mülteciler" ve "Suriyeliler". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(1) 1-40. <https://doi.org/10.18490/sosars.308638>

Yılmaz, D., Günay, M.A. (2022). Türk toplumunda Suriyeli sığınmacı algısı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13(1), 117-139.

Zoraster, R.M. (2010). Vulnerable populations: Hurricane Katrina as a case study. *Prehospital and Disaster Medicine* 25, 74-78. <https://doi.org/10.1017/S1049023X00007718>